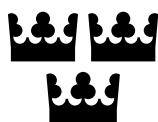

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

12

UTGIFTSOMRÅDE 12

Förslag till statsbudget för år 1997

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	7
	2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	7
	2.2 Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)	9
3	Utgiftsområdets inriktning och innehåll	11
	3.1 Inriktning för utgiftsområdet	11
	3.2 Utgiftsområdets innehåll	11
	3.2.1 Allmänt	11
	3.2.2 Resultatinformation	12
	3.2.3 Förändringar inom utgiftsområdet	12
	3.2.4 Utgiftsutveckling	12
4	Anslag	13
	A 1. Allmänna barnbidrag	13
	A 2. Föräldraförsäkring	13
	– En ny förmånsnivå	15
	A 3. Underhållsstöd	16
	A 4. Bidrag till kostnader för internationella adoptioner	16
	A 5. Barnpensioner	17
	A 6. Vårdbidrag till handikappade barn	18

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. antar förslaget till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584),
3. för budgetåret 1997 anvisar anslagen under utgiftsområde 12 *Ekonomisk trygghet för familjer och barn* enligt följande uppställning:

ANSLAG	ANSLAGSTYP	ANSLAGSBELOPP tusental kr
A 1. Allmänna barnbidrag	ramanslag	14 654 000
A 2. Föräldraförsäkring	ramanslag	16 192 000
A 3. Underhållsstöd	ramanslag	2 411 450
A 4. Bidrag till kostnader för internationella adoptioner	ramanslag	24 000
A 5. Barnpensioner	ramanslag	305 000
A 6. Vårdbidrag för handikappade barn	ramanslag	1 574 600
Summa för utgiftsområdet		35 161 050

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 7, 8, 14 och 18 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha följande lydelse.

NUVARANDE LYDELSE

Hel föräldrapenning för dag utges när föräldern inte förvärvsarbetar. Halv eller fjärdedels föräldrapenning utges när föräldern förvärvsarbetar högst hälften respektive tre fjärdedelar av normal arbetstid.

Vid tillämpning av första stycket skall som förvärvsarbete inte betraktas vård av barn, som har tagits emot för stadigvarande vård och fostran i föräldrarnas hem. Vårdar föräldern ett sådant barn och betalas ersättning för vården, skall vid beräkningen enligt 6 § av föräldrapenning bortses från den del av den sjukpenninggrundande inkomsten som grundas på ersättningen för vården.

Föräldrapenning får utges med belopp som motsvarar hel, halv eller fjärdedels garantinivå när föräldern arbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid.

Hel tillfällig föräldrapenning utges till en förälder som avstår från förvärvsarbete. Halv eller fjärdedels tillfällig föräldrapenning utges till en förälder som arbetar högst hälften respektive *högst* tre fjärdedelar av den tid han skulle ha arbetat om han inte vårdat barnet. Bestämmelserna i 7 § andra stycket gäller i tillämpliga delar även i fråga om tillfällig föräldrapenning.

FÖRESLAGEN LYDELSE

4 kap. 7 §²

Hel föräldrapenning för dag utges när föräldern inte förvärvsarbetar. *Tre fjärdedels*, halv eller *en fjärdedels* föräldrapenning utges när föräldern förvärvsarbetar högst *en fjärdedel*, hälften respektive tre fjärdedelar av normal arbetstid.

8 §³

Föräldrapenning får utges med belopp som motsvarar hel, *tre fjärdedels*, halv eller *en fjärdedels* garantinivå när föräldern arbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid.

14 §⁴

Hel tillfällig föräldrapenning utges till en förälder som avstår från förvärvsarbete. *Tre fjärdedels*, halv eller *en fjärdedels* tillfällig föräldrapenning utges till en förälder som arbetar högst *en fjärdedel*, hälften respektive tre fjärdedelar av den tid han skulle ha arbetat om han inte vårdat barnet. Bestämmelserna i 7 § andra stycket gäller i tillämpliga delar även i fråga om tillfällig föräldrapenning.

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 1994:554.

³ Senaste lydelse 1991:1639.

⁴ Senaste lydelse 1995:1478.

Om inte annat följer av tredje eller fjärde stycket eller 14 a § skall till grund för beräkningen av beloppet för hel tillfällig föräldrapenning för dag läggas det tal som erhålls när 75 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten av anställning delas med årsarbetstiden. Vid beräkningen tillämpas 3 kap. 10 a § andra–fjärde styckena på motsvarande sätt för den tid som förmånen avser.

Skall tillfällig föräldrapenning utges på grundval av inkomst av annat förvärvsarbete beräknas hel förmån för dag efter 75 procent av den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten, delad med 365. Beloppet avrundas till närmaste hela kronor.

Skall tillfällig föräldrapenning utges på grundval av sjukpenninggrundande inkomst av såväl anställning som annat förvärvsarbete beräknas den del av förmånen som svarar mot inkomst av anställning enligt andra stycket medan den del av förmånen som svarar mot inkomst av annat förvärvsarbete beräknas enligt tredje stycket.

18 §⁵

Bestämmelserna i 3 kap. 6 §, 13 § första stycket, 16 § första–femte styckena och 17 § första stycket a och c samt andra stycket tillämpas även i fråga om föräldrapenningförmåner. Bestämmelserna i 3 kap. 15 § och 17 § första stycket b tillämpas även i fråga om tillfällig föräldrapenning.

Vid beräkning av antalet dagar med rätt till föräldrapenningförmån anses *två dagar med halv eller fyra dagar med fjärdedels föräldrapenning som en dag.*

Vid beräkning av antalet dagar med rätt till föräldrapenningförmån anses *en dag med tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels föräldrapenning som motsvarande andel av en dag.*

Om en föräldrapenningförmån tillkommer en förälder som inte har fyllt 18 år, får försäkringskassan på framställning av socialnämnden besluta att föräldrapenningen helt eller delvis skall utbetalas till annan person eller till nämnden att användas till förälderns och familjens nytta.

Är en kvinna vid tiden för förlossningen intagen i kriminalvårdsanstalt eller ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, får försäkringskassan på framställning av föreståndaren för inrättningen besluta, att den föräldrapenning som tillkommer kvinnan skall utbetalas till föreståndaren för att användas till kvinnans och barnets nytta.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1997. Äldre bestämmelser tillämpas på ersättning som avser tid före ikraftträdandet.

⁵ Senaste lydelse 1994:46.

2.2 Förslag till lag om ändring i föräldraledighets- lagen (1995:584)

Härigenom föreskrivs att 3, 6 och 12 §§ föräldraledighetslagen (1995:584) skall ha följande lydelse.

NUVARANDE LYDELSE

FÖRESLAGEN LYDELSE

3 §

Det finns följande fem former av föräldraledighet för vård av barn m.m:

1. Hel ledighet för en kvinnlig arbetstagare i samband med hennes barns födelse och för amning (mammaledighet, 4 §).

2. Hel ledighet för en förälder tills barnet blivit 18 månader eller, under förutsättning att föräldern då har hel föräldrapenning, för tid därefter (hel ledighet med eller utan föräldrapenning, 5 §).

3. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med hälften eller en fjärdedel medan föräldern har halv respektive fjärdedels föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).

3. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med *tre fjärdedelar*, hälften eller en fjärdedel medan föräldern har *tre fjärdedels*, halv respektive *en fjärdedels* föräldrapenning (delledighet med föräldrapenning, 6 §).

4. Ledighet för en förälder i form av förkortning av normal arbetstid med en fjärdedel tills, i huvudfallet, barnet fyllt åtta år (delledighet utan föräldrapenning, 7 §).

5. Ledighet för en arbetstagares tillfälliga vård av barn (ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m., 8 §).

För mammaledighet och ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m. fordras inte att arbetstagaren skall ha varit anställd hos arbetsgivaren en viss tid (kvalifikationstid). För övriga former av föräldraledighet krävs kvalifikationstid enligt 9 §.

Särskilda bestämmelser om ledighet och omplacering för kvinnliga arbetstagare som väntar barn, nyligen fött barn eller som ammar finns i 18–21 §§.

6 §

Under den tid då en förälder får halv eller fjärdedels föräldrapenning enligt 4 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring har föräldern rätt till förkortning av normal arbetstid med hälften respektive en fjärdedel.

Under den tid då en förälder får *tre fjärdedels*, halv eller *en fjärdedels* föräldrapenning enligt 4 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring har föräldern rätt till förkortning av normal arbetstid med *tre fjärdedelar*, hälften respektive en fjärdedel.

Kvalifikationstid i anställningen krävs enligt 9 §.

12 §

Vid förkortning med hälften eller *med* en fjärdedel av normal arbetstid skall ledigheten spridas över arbetsveckans samtliga dagar, om inte särskilda skäl ger anledning till att den förläggs på annat sätt.

Vid förkortning med *tre fjärdedelar*, hälften eller en fjärdedel av normal arbetstid skall ledigheten spridas över arbetsveckans samtliga dagar, om inte särskilda skäl ger anledning till att den förläggs på annat sätt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1997.

3 Utgiftsområdets inriktning och innehåll

3.1 INRIKTNING FÖR UTGIFTSOMRÅDET

Den viktigaste förutsättningen för en god välfärdspolitik är statsfinanser i balans. Solidariskt finansierad välfärdspolitik förutsätter gemensamt ansvar och att alla görs delaktiga genom generella lösningar som ger rättigheter utifrån behov och inte betalningsförmåga. Ett bra välfärdssystem som omfattar alla är det bäst fungerande fördelningspolitiska instrumentet. Framförallt gynnas de som behöver stödet mest.

För att tillgängliga resurser skall kunna användas på bästa sätt krävs samverkan och engagemang över myndighets- och organisationsgränser.

Barnen skall sättas i centrum. Samhällets insatser inriktas på att skapa jämlika uppväxtvillkor för barn.

Familjepolitiken inriktas på att göra det möjligt för föräldrar att kombinera föräldraskap med förvärvsarbete eller studier. Detta sker främst genom barnbidrag, föräldraförsäkring, bostadsbidrag och en god barnomsorg tillgänglig för alla barn.

3.2 UTGIFTSOMRÅDETS INNEHÅLL

Familjepolitikens syfte är:

- att utjämna levnadsvillkoren mellan familjer med och utan barn,
- att stödja föräldrarnas möjligheter att kombinera förvärvsarbete med föräldraskap,
- att stödet inom tillgängliga ekonomiska ramar ges till alla på lika villkor,
- att särskilt stöd till familjer i utsatta situationer lämnas t.ex. vid stor försörjningsbörda, vid låga inkomster och höga boendekostnader.

3.2.1 Allmänt

Regeringen har till riksdagen lagt förslag om en lag om statsbudgeten (prop. 1995/96:220). I propositionen föreslås en förändrad anslagsstruktur för statsbudgeten. Anslagstypen förslagsanslag avvecklas. Förslagen innebär att de tidigare förslagsanslagen inom utgiftsområdet gjorts till ramanslag och några anslag sammanslagits.

Utgiftsområdet omfattar ett verksamhetsområde Ekonomisk trygghet för familjer och barn (förutom bostadsbidragen som återfinns i utgiftsområde 18 och studiebidragen som återfinns i utgiftsområde 15). Förmånerna inom verksamhetsområdet utgörs av allmänna barnbidrag, föräldraförsäkring inkl. havandeskapspenning, bidragsförskott och särskilt bidrag för vissa adoptivbarn. De två sistnämnda stödformerna kommer, under förutsättning av riksdagens godkännande av prop. 1995/96:208, att fr.o.m. den 1 februari 1997 att sammantagas och benämnas underhållsstöd. Vidare ingår bidrag till kostnader för internationella adoptioner, folkpension i form av barnpension och vårdbidrag till handikappade barn. Statens utgifter inom området beräknas uppgå till 35,2 miljarder kronor år 1997. I sammanhanget kan noteras att ATP i form av barnpension finansieras vid sidan av statsbudgeten.

För att underlätta för barnfamiljerna har samhället byggt upp ett stödssystem som syftar till att ge en ekonomisk grundtrygghet under en period de har en stor försörjningsbörda. Genom stödets utformning omfördelas resurser över livscykel och mellan familjer med och utan barn. Det ekonomiska familjestödet är också utformat så att det tillgodoser ett antal specifika stödbehov hos bl.a. ensamföräldrar. Sådana stöd är framförallt bidragsförskottet och bostadsbidraget. Centrala delar av den svenska familjepolitiken är utformade för att stödja föräldrarnas möjligheter att förena förvärvsarbete med föräldraskap eller studier. Föräldraförsäkringen är till för att ge förvärvsarbetande föräldrar möjlighet att vara lediga från arbetet i situationer när barnen behöver dem samt bidra till att öka pappornas omvårdnad om sina barn.

3.2.2 Resultatinformation

Utgifterna för de familjeekonomiska förmånerna styrs av en mängd olika faktorer varav den demografiska utvecklingen och den allmänna pris- och löneutvecklingen har störst betydelse. När det gäller den demografiska utvecklingen kan noteras att antalet födda barn minskat i förhållande till åren kring 1990-talets början.

För innevarande budgetår pekar prognoserna på att kostnaderna för flertalet förmåner och bidrag inom utgiftsområdet inte kommer att uppgå till de budgeterade beloppen.

3.2.3 Förändringar inom utgiftsområdet

Den ekonomiska regleringen mellan särlevande föräldrar med barn har varit föremål för ett långvarigt beredningsarbete. Regeringen har i propositionen Underhållsstöd till barn till särlevande föräldrar, m.m. (1995/96:208) lämnat förslag till ett nytt samhällsstöd, kallat underhållsstöd, som skall ersätta det nuvarande bidragsförskottet. Förslagen kan beräknas minska det allmännas utgifter för stödsystemet med 1 140 miljoner kronor år 1997, 1 535 miljoner kronor år 1998 och 1 800 miljoner kronor år 1999.

Regeringen har vidare presenterat förslag i prop. 1995/96:209 om förändringar av den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) som innebär en sänkning av kostnader för föräldraförsäkringen på 400 miljoner kronor fr.o.m. år 1997. I samma proposition presenteras förslag om att ta bort den förhöjda ersättning inom föräldrapenningen i samband med ett barns födelse eller adoption som utges till vardera föräldern under 30 dagar (de sk. pappa- och mammamånaderna). Även fortsättningsvis är 30 dagar med föräldrapenning som ersätts enligt sjukpenningnivån förbehållna pappan respektive mamman. Denna regeländring innebär att utgifterna för försäkringen minskar med 275 miljoner kronor år 1997 och 135 miljoner kronor vardera åren 1998 och 1999.

Regeringen lägger i denna proposition fram förslag om att införa en ytterligare förmånsnivå inom föräldraförsäkringen omfattande tre fjärdedels förmån fr.o.m. år 1997. Motsvarande rätt till ledighet införs. Bakgrunden till förslaget är att förmånerna inom t.ex. sjukpenningförsäkringen kan utges på fyra nivåer, hel, tre fjärdedels, halv och en fjärdedels förmån. Inom föräldraförsäkringen kan förmånerna bara utges på tre nivåer. Föräldrarnas arbetssituation kan därför harmoniera dåligt med förmånsnivåerna inom föräldraförsäkringen. En sådan harmonisering är således angelägen. Kostnaden för denna regeländring bedöms vara mycket begränsad.

3.2.4 Utgiftsutveckling

Utgiftsutvecklingen inom utgiftsområde 12, dvs. verksamhetsområdet Ekonomisk trygghet för familjer och barn, framgår av följande sammanställning (miljoner kronor). Se tabell nedan.

Ramen har för 1997 nedjusterats med 823 miljoner kronor i förhållande till Ekonomisk vårproposition (prop. 1995/96:150). Detta förklaras huvudsakligen av nya antaganden. Utgifterna för de familjeekonomiska förmånerna styrs av en mängd olika faktorer varav den demografiska utvecklingen och den allmänna pris- och löneutvecklingen har störst betydelse.

För år 1998 och 1999 har beräknade ramar nedjusterats med 663 miljoner kronor respektive 718 miljoner kronor med anledning av ovanstående.

Regeringen har vid sin beräkning utgått från att föreslagna besparingsåtgärder genomförs inom utgiftsområdet i syfte att uppnå de utgiftsminskningar som ligger i saneringsprogrammet beträffande statens finanser.

I beräkningarna har även beaktats att ersättningsnivåerna avses höjas till 80 % i föräldraförsäkringen och havandeskapspenningen fr.o.m. år 1998 enligt vad som aviserats i prop. 1995/96:150. Vidare har också hänsyn tagits till att SGI fr.o.m. år 1998 skall beräknas enligt nya regler, något som delvis finansierar de höjda ersättningsnivåerna.

	UTGIFT	ANVISAT	UTGIFTSPROGNOS	DÄRAV	FÖRSLAG	BERÄKNAT	BERÄKNAT
	1994/95	1995/96	1995/96	1996	1997	1998	1999
A1. Allmänna barnbidrag	17 132	23 332	23 075	14 634	14 654	14 621	14 578
A2. Föräldraförsäkring	2 755 ¹	27 261	25 094	15 982	16 192	17 665	18 365
A3. Underhållsstöd ²	3 260	5 035	4 975	3 340	2 411	2 296	2 216
A4. Bidrag till kostnader för internationella adoptioner	24	36	36	25	24	24	24
A5. Barnpensioner	285	449	428	293	305	313	321
A6. Vårdbidrag för handikappade barn	1 402	2 181	2 224	1 506	1 575	1 619	1 667
Totalt för utgiftsområde 12	24 859	58 293	55 830	35 779	35 161	36 538	37 171

1 Fr.o.m. 1995-07-01 redovisas hela utgiften på statsbudgeten.

2 Tidigare bidragsförskott och särskilt bidrag för vissa adoptivbarn.

4 Anslag

A 1. Allmänna barnbidrag

1994/95	Utgift	17 132 396 ¹		
1995/96	Anslag	23 332 000	Utgiftsprognos	23 075 000
			därav 1996	14 633 861
1997	Förslag	14 654 000		
1998	Beräknat	14 621 000		
1999	Beräknat	14 578 000		

1 Beloppen anges i tusental kr

Från anslaget bekostas barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag. Barnbidrag utgår med 7 680 kronor per barn och år. Flerbarnstillägg utgår med 2 400 kronor för det tredje barnet, 7 200 kronor för det fjärde barnet och 9 000 kronor för det femte och varje ytterligare barn. Vidare gäller att flerbarnstilläggen på sikt avskaffas genom att inga nya tillägg beviljas efter utgången av år 1995. De familjer som före den 1 januari 1996 beviljats flerbarnstillägg får behålla dessa tills rätten till stödet upphör enligt gällande regler. Förlängt barnbidrag utbetalas med samma belopp som barnbidraget fr.o.m. kvartalet efter det barnet har fyllt 16 år om barnet studerar vid grundskola eller deltar i viss annan motsvarande utbildning.

Bidragsbestämmelserna finns i lag (1947:529) om allmänna barnbidrag samt lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag.

De faktorer som styr utgifterna för de allmänna barnbidragen är huvudsakligen bidragets nivå, antalet födda barn och nettomigrationen. Antalet familjer med tre eller flera barn påverkar kostnaderna för flerbarnstillägg.

En jämförelse mellan budget och utfall år 1994/95 visar ett underskridande på 167,6 miljoner kronor. Prognosen för anslagsbelastningen under innevarande budgetår (18 månader) visar på ett fortsatt underskridande. Underskridandet förklaras av att antalet födda barn fr.o.m. år 1994 har blivit lägre än vad tidigare aktuella befolkningsprognoser visat. Allmänna barnbidrag lämnas år 1996 till ca 1 miljon hushåll med 1 765 000 barn. Antalet familjer som fick flerbarnstillägg var i mars 1996 ca 200 000. Antalet barn med förlängt barnbidrag va-

rierar kraftigt över året, antalet är som högst under andra kvartalet resp. år och brukar då uppgå till drygt 30 000 barn.

Regeringens överväganden

Sammanfattning

Resurser 1997

Ramanslag 14 654 000 tkr

Resultatbedömning och slutsatser

Regeringen gör vid beräkningen av medelsbehovet till allmänna barnbidrag bedömningen att nedgången av antalet födda barn efter år 1992 uppvägs av en positiv nettomigration och att antalet barn som passerar 16-årsgränsen är något lägre än antalet födda barn. Hän-syn har vidare tagits till att inga nya flerbarnstillägg beviljas efter utgången av år 1995. Regeringen föreslår ett anslag för år 1997 på 14 654 000 000 kronor. För åren 1998 och 1999 beräknas anslagsnivån till 14 621 000 000 kronor respektive 14 578 000 000 kronor.

A 2. Föräldraförsäkring

1994/95	Utgift ¹	2 755 000 ²		
1995/96	Anslag	27 261 000	Utgiftsprognos	25 094 000
			därav 1996	15 982 000
1997	Förslag	16 192 000		
1998	Beräknat	17 665 000		
1999	Beräknat	18 365 000		

1 Beloppen anges i tusental kr

2 Fr.o.m. 1995-07-01 redovisas hela utgiften på statsbudgeten

Föräldraförsäkringen gör det möjligt för föräldrar att vara hemma i samband med barns födelse eller adoption med föräldrapenning samt tillfällig föräldrapenning när barnet är sjukt. Havandeskapspenningen ger i vissa fall gravida kvinnor som inte kan fortsätta att förvärsarbeta möjlighet till ledighet och vila.

Bestämmelserna om föräldraförsäkringsförmånerna återfinns i 4 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL). Rätten till havandeskapspenning regleras i 3 kap. 9 § samma lag.

Föräldrapenning utges under 450 dagar i anslutning till barns födelse eller adoption. När båda föräldrarna är vårdnadshavare har de rätt till hälften var av det totala antalet ersättningsdagar. En förälder kan överlåta rätten till föräldrapenningdagar till den andre föräldern med undantag av 30 dagar (de s.k. pappa- och mammamånaderna).

Under 300 dagar utges ersättning med 75 % av den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) och under 60 dagar utges ersättning med 85 % av SGI (de s.k. pappa- och mammamånaderna). Ersättning utges dock alltid lägst enligt garantinivå som är 60 kr om dagen. För resterande 90 dagar är ersättningen lika med garantinivån. Vid flerbarnsfödelse utges föräldrapenning, för varje barn utöver det första, under ytterligare 180 dagar varav 90 dagar enligt garantinivån. Under förutsättning att riksdagen godkänner förslaget i regeringens proposition 1995/96:209 kommer ersättningen fr.o.m. år 1997 att utgöra 75 % av SGI under samtliga 360 dagar där ersättning utgår enligt sjukpenningnivån.

Tillfällig föräldrapenning (tfp) utges till en förälder som behöver stanna hemma för att tillfälligt vårda sjukt barn under 12 år, i vissa fall 16 år. Tillfällig föräldrapenning kan också utges när barnets ordinarie vårdare är sjuk, när förälder behöver följa med barnet till barnvårdscentral m.m. samt vårdbehov som uppkommer när den andra föräldern besöker läkare med annat barn till någon av föräldrarna. Tillfällig föräldrapenning kan utges för 60 dagar per barn och år. När dessa dagar är uttagna kan ersättning betalas ut under ytterligare 60 dagar, dock inte vid ordinarie vårdarens sjukdom eller smitta.

Fr.o.m. år 1995 kan föräldern överlåta sin rätt till tillfällig föräldrapenning till en sjukpenningförsäkrad som i stället för föräldern avstår från sitt förvärsarbete för att vårda barnet i samband med sjukdom eller smitta hos barnet eller dess ordinarie vårdare.

Fadern har en särskild rätt till tillfällig föräldrapenning under högst 10 dagar i samband med barns födelse eller adoption.

Fr.o.m. år 1996 är ersättningsnivån 75 % av SGI för alla dagar med tillfällig föräldrapenning.

Havandeskapspenning kan utges till blivande mödrar som under graviditetens senare del p.g.a. arbetets art inte kan fortsätta i sitt vanliga arbete och inte heller kan omplaceras.

Förmånen utges tidigast fr.o.m. den sextionde dagen och längst t.o.m. elfte dagen före den beräknade förlösningen. Har kvinnan blivit avstängd från sitt arbete

enligt föreskrifter med stöd av 4 kap. 6 § arbetsmiljölagen (1977:1160) för att arbetsmiljön kan medföra risk för fosterskador utges ersättning fr.o.m. dagen för avstängning. Ersättningsnivån vid havandeskapspenning är 75 % av SGI.

UTGIFTER PER KALENDERÅR: (MKR)	1994	1995	1996*
Föräldrapenning	15 291	14 563	12 718
Tillfällig föräldrapenning	3 131	3 158	2 985
Havandeskapspenning	291	283	279
Totalt:	18 713	18 004	15 982

*prognos

Föräldrapenning utbetalades under 1994 för totalt 54,3 miljoner dagar. För år 1996 beräknas antalet till ca 45 miljoner dagar.

Flera regelförändringar har påverkat kostnadsutvecklingen och uttaget av föräldrapenning. Samtidigt har födelsetalet sjunkit vilket minskar antalet ersatta dagar. Under år 1995 föddes 103 000 barn, vilket är en minskning med 8 % jämfört med år 1994 då det föddes 112 000 barn. Ändrade regler beträffande uttag av föräldrapenning under arbetsfri tid har genomförts. Pappa- och mammamånaden har införts, vilket innebär att 30 dagar av de totala dagarna inte kan överlåtas till den andra föräldern.

Föräldrapenningdagarna kan tas ut till dess barnet fyllt åtta år, därför kan effekterna av den s.k. pappamånaden inte redovisas fullt ut förrän tidigast år 2004. Men preliminära uppgifter från Riksförsäkringsverket pekar på att andelen pappor som tar ut pappaledighet under barnets första år har fortsatt att öka. Av de pappor som fick barn i januari 1994 tog en tredjedel ut ledigheten under samma år. Av dem som fick barn i januari 1995 tog hälften ut ledigheten under samma år.

Det totala antalet uttagna dagar med föräldrapenning har dock minskat. Under år 1994 var pappornas andel av de ersatta dagarna 11,4 % under år 1995 var motsvarande 9,7 %.

Tillfällig föräldrapenning utbetalades för totalt 6,2 miljoner dagar år 1994 och antalet ersatta dagar beräknas bli ca 5,8 miljoner dagar år 1996. Uttaget av tillfällig föräldrapenning har sjunkit årligen fr.o.m. år 1991. Detta har orsakats delvis av den sänkta kompensationsnivån, begränsningarna i möjligheten att byta ut föräldrapenning mot tillfällig föräldrapenning och slopade kontaktdagar. Även den ökade arbetslösheten kan ha påverkat utvecklingen.

Av det totala antalet ersatta dagar med tillfällig föräldrapenning för vård av barn som togs ut under år 1994 utgjorde männens andel 33 %. Under år 1994 tog 78 % av de nyblivna papporna i genomsnitt ut 9,7 dagar av de tio dagar med tillfällig föräldrapenning som enbart utges till pappan i samband med barnets födelse.

Havandeskapspenning utbetalades år 1994 för 927 000 dagar. Under år 1996 beräknas antalet dagar

med havandeskapspenning till ca 850 000. Utnyttjandet av havandeskapspenning har minskat sedan år 1990.

Vissa regeländringar

En ny förmånsnivå

REGERINGENS FÖRSLAG:

En förmånsnivå omfattande tre fjärdedels förmån införs inom föräldraförsäkringen. Motsvarande rätt till ledighet införs.

Skälen för regeringens förslag: Förmånerna inom sjukpenningförsäkringen kan utges på fyra nivåer, hel, halv, tre fjärdedels och en fjärdedels förmån.

Inom föräldraförsäkringen kan förmånerna bara utges på tre nivåer. Det finns ingen möjlighet, varken inom föräldrapenningen eller den tillfälliga föräldrapenningen, att ta ut förmånerna som tre fjärdedels förmån. Föräldrarnas arbetsituation kan därför harmonisera dåligt med förmånsnivåerna inom föräldraförsäkringen.

Genom regeringsbeslut i december 1995 erhöll Riksförsäkringsverket (RFV) i uppdrag att beräkna och redovisa de kostnader som kan förutses om en nivå avseende tre fjärdedels förmån införs inom föräldraförsäkringen.

I sin redovisning av uppdraget (Dnr 306/96) bedömer RFV att försäkringskostnader för en ytterligare förmånsnivå inom föräldraförsäkringen endast kan uppkomma för den tillfälliga föräldrapenningen. RFV antar att mellan 2 och 6 procent av samtliga dagar som tagits ut med halv ersättning i stället skulle ersättas med tre fjärdedels förmån. Kostnadsökningen mot bakgrund av detta antagande ligger i intervallet 1,2 – 3,6 miljoner kronor. RFV antar vidare att mellan 0,2 och 0,4 procent av antalet uttagna dagar med hel ersättning i stället skulle ersättas med tre fjärdedels förmån. Kostnadsminskningen med detta antagande ligger i intervallet 1,2 – 2,4 miljoner kronor. Utifrån dessa antaganden bör nettoeffekten vara mycket begränsad av att införa en tre fjärdedels förmånsnivå inom föräldraförsäkringen. RFV ställer sig positiv till att tre fjärdedels förmånsnivå införs inom föräldraförsäkringen.

Avsaknaden av en tre fjärdedels förmånsnivå inom föräldraförsäkringen för med sig ett merarbete för försäkringskassorna. Administrationen av försäkringen förklarar om en tre fjärdedels förmånsnivå införs. Regelsystemet kommer att stämma bättre överens med föräldrarnas arbetsituation och bli mer enhetlig med övriga ersättningsystem inom socialförsäkringen.

Förslaget föranleder ändringar i 4 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring och i 3 § tredje punkten, 6 och 12 §§ föräldraledighetslagen (1995:584). Nuvarande lydelse av 3 § femte punkten och 8 § föräldraledighetslagen leder automatiskt till rätt till tre

fjärdedels ledighet om föräldern får tre fjärdedels tillfällig föräldrapenning.

Lagrådet

Förslaget till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584) faller inom Lagrådets granskningsområde. Förslaget är tekniskt sett av enkel beskaffenhet. Enligt regeringens mening skulle därför Lagrådets hörande sakna betydelse. Yttrande från Lagrådet har därför inte inhämtats.

Regeringens överväganden

Sammanfattning

Resurser 1997

Ramanslag 16 192 000 tkr

Övrigt

Regeringen föreslår att en förmånsnivå omfattande tre fjärdedels förmån införs inom föräldraförsäkringen.

Resultatbedömning och slutsatser

Föräldrapenningdagarna som utges i samband med barns födelse utgör omkring 80 % av det totala uttaget inom föräldraförsäkringen. Därmed har förändringar av regler och kompensationsnivåer för föräldrapenning samt utvecklingen av födelsetalet en avgörande effekt på den sammanlagda utgiften för hela försäkringen.

Under år 1997 beräknas antalet dagar med föräldrapenning till 44 miljoner, antalet dagar med tillfällig föräldrapenning beräknas till ca 6 miljoner och antalet dagar med havandeskapspenning beräknas till 850 000.

Förslag om att slopa den förhöjda ersättningen under 60 dagar med föräldrapenning har presenterats, vidare har förslag om att ändra reglerna för beräkning av den sjukpenninggrundande inkomsten presenterats vilket har inverkan på föräldrapenningens nivå (prop 1995/96:209).

I denna proposition föreslås en ytterligare förmånsnivå inom föräldraförsäkringen. Kostnadseffekterna av dessa förändringar har beaktats avseende resursbehovet under budgetåret 1997.

Anslagsbehovet beräknas till 16 192 000 000 kronor under år 1997. I regeringens vårproposition (1995/96:150) aviserades en ytterligare förändring av reglerna för den sjukpenninggrundande inkomsten fr.o.m. år 1998, samtidigt som en höjning av ersättningsnivåerna till 80 % av den förmånsgrundande inkomsten genomförs. Med beaktande av dessa regelförändringar beräknas utgiften under år 1998 till 17 665 000 000 kronor och år 1999 till 18 365 000 000 kronor.

A 3. Underhållsstöd

1994/95	Utgift	3 260 241 ¹		
1995/96	Anslag	5 034 670	Utgiftsprognos	4 974 675
			därav 1996	3 339 745
1997	Förslag	2 411 450²		
1998	Beräknat	2 295 661		
1999	Beräknat	2 215 860		

1 Beloppen anges i tusental kr

2 Tidigare anslagen A 4. Bidragsförskott och A 5. Särskilt bidrag för vissa adoptivbarn.

I proposition (1995/96:208) Underhållsstöd till barn till särlevande föräldrar, m.m. som förelagts riksdagen den 28 maj 1996, har regeringen lämnat förslag till ett nytt bidrag, underhållsstöd. Detta skall ersätta det tidigare bidragsförskottssystemet, (inkl. förlängt bidragsförskott) och det särskilda bidraget till vissa adoptivbarn. Syftet med förslaget är att uppnå en bättre kostnadskontroll och att så långt möjligt eliminera de negativa verkningar som samordningen mellan reglerna för underhållsbidrag och bidragsförskott innebär. För det underhållsstöd som lämnas till barnet skall den förälder som inte bor tillsammans med barnet vara återbetalningsskyldig gentemot staten enligt en schabloniserad procentmetod. Återbetalningsskyldigheten skall omprövas årligen och fastställas utifrån senaste tillgängliga taxering efter ett grundavdrag på årsinkomsten med 24 000 kronor.

Kostnadsutvecklingen för det föreslagna underhållsstödet kommer att bli beroende av en mängd faktorer. De viktigaste är de återbetalningsskyldigas inkomstutveckling. Denna är i sin tur nära kopplad till arbetslöshetens utveckling, den återbetalningsskyldiges totala antal barn och antalet separationer. Styrande för kostnadsutvecklingen är vidare underhållsstödets nivå, storleken på de procentsatser som bestämmer återbetalningsskyldigheten samt storleken på det grundavdrag på inkomsten som får göras innan återbetalningsskyldigheten beräknas.

En jämförelse mellan budget och utfall för bidragsförskott år 1994/95 visar på ett överskridande på 225 miljoner kronor (+ 7,4 %). Det bör noteras att riksdagen sänkte det i den aktuella budgetpropositionen uppskattade anslagsbehovet med 160 miljoner kronor, bl.a. med hänvisning till behovet av ökad indrivningsverksamhet av utestående underhållsbidrag. Prognosen för anslagsbelastningen under innevarande budgetår (18 månader) visar på ett underskridande med 59 miljoner kronor (- 1,2 %).

Antalet barn för vilka bidragsförskott har lämnats har ökat från 275 000 år 1990 till 324 000 år 1995 (+ 17,8 %). Under samma period har statens kostnader för bidragsförskott ökat från 2 140 till 3 280 miljoner kronor (+ 53 %). Denna kostnadsökning är ett av skälen till att regeringen nu har förelagt riksdagen ett förslag till ett nytt bidrag, underhållsstöd, som skall ersätta det tidigare bidragsförskottet och det särskilda bi-

draget för vissa adoptivbarn.

Det särskilda bidraget för vissa adoptivbarn ansluter i princip till reglerna för bidragsförskott och lämnas till ensamstående föräldrar som adopterar barn. Antalet bidragsberättigade barn uppskattas för budgetåret 1995/96 uppgå till ca 550. Utgiften för bidraget beräknas till 11,7 miljoner kronor. Denna grupp barn kommer att omfattas av det nya stödet varför ett särskilt anslag inte längre erfordras.

Regeringens överväganden

Sammanfattning

Resurser 1997

Ramanslag 2 411 450 tkr

Övrigt

Regeringen har i prop. (1995/96:208) Underhållsstöd till barn till särlevande föräldrar, m.m. lämnat förslag till ett nytt bidrag, underhållsstöd, som skall ersätta det tidigare bidragsförskottssystemet och det särskilda bidraget till vissa adoptivbarn.

Resultatbedömning och slutsatser

Efter det att förslag om ett nytt underhållsstöd aviserats i regeringens proposition 1995/96:150, blev nya beräkningar tillgängliga varvid kunde konstateras att de besparingar som uppskattades i nämnda proposition inte kommer att uppnås i sin helhet. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i annat sammanhang i syfte att uppnå de aviserade besparingarna.

Under förutsättning att riksdagen godkänner förslagen i propositionen Underhållsstöd till barn till särlevande föräldrar, m.m. beräknar regeringen medelsbehovet för budgetåret 1997 till 2 411 450 000 kronor.

A 4. Bidrag till kostnader för internationella adoptioner

1994/95	Utgift	24 021 ¹		
1995/96	Anslag	35 520	Utgiftsprognos	35 520
			därav 1996	24 541
1997	Förslag	24 000		
1998	Beräknat	24 000		
1999	Beräknat	24 000		

1 Beloppen anges i tusental kr

Anslaget disponeras för bidrag till kostnader för internationella adoptioner enligt lagen (1988:1463) om bidrag vid adoptioner av utländska barn. Bidrag lämnas med hälften av genomsnittskostnaderna för en adoption från barnets ursprungsland, dock högst 24 000 kr. Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) fastställer den genomsnittskostnad för olika ursprungsländer som skall ligga till grund för beräkning av bidraget.

Bidraget administreras av Riksförsäkringsverket (RFV) och de allmänna försäkringskassorna. NIA räknar med att ca 1 000 adoptivbarn skall komma till Sverige år 1997. RFV beräknar utgifterna för kommande budgetår till 24 000 000 kronor.

Regeringens överväganden

Sammanfattning

Resurser 1997

Ramanslag 24 000 tkr

Resultatbedömning och slutsatser

Regeringen instämmer i den bedömning som NIA och RFV gör vad gäller anslagets storlek och föreslår ett anslag på 24 000 000 kronor för kommande budgetår.

A 5. Barnpensioner

1994/95	Utgift	285 220 ¹		
1995/96	Anslag	449 000	Utgiftsprognos	427 500
			därav 1996	293 000
1997	Förslag	305 000		
1998	Beräknat	313 000		
1999	Beräknat	321 000		

¹ Beloppen anges i tusental kr

Från anslaget bekostas barnpension från folkpensioneringen. Sådan barnpension betalas ut till barn under 18 år vars far eller mor eller båda föräldrarna har avlidit. För barn som går i grundskola, gymnasium eller liknande kan barnpensionen förlängas och betalas ut t.o.m. juni månad det år barnet fyller 20 år.

Utöver barnpension från detta anslag betalas barnpension från ATP ut med 30 % av den avlidnes egenpension för det första barnet och 20 % för varje ytterligare barn. Det sammanlagda ATP-beloppet delas sedan lika mellan barnen.

Folkpension i form av barnpension betalas ut med minst 25 % av basbeloppet sedan detta minskats med två procent, vilket år 1996 motsvarar 8 869 kronor per år. Barnet är dock garanterad en total pension – folkpension och ATP – motsvarande 40 % av basbeloppet sedan detta minskats med två procent. För ett barn som inte är berättigad till ATP utges således folkpension med 40 % av basbeloppet sedan detta minskats med två procent. Beloppen gäller efter vardera föräldern om båda föräldrarna avlidit.

Kostnadsutvecklingen är relativt stabil och styrs främst av antalet barn, utvecklingen av ATP-nivån samt basbeloppsutvecklingen. För budgetåret 1994/95 var anslaget 290 miljoner kronor medan utgiften blev 285 miljoner kronor, vilket innebär att anslaget underskreds med 4,8 miljoner kronor eller med 1,6 %.

För budgetåret 1995/96 tyder prognosen på ett utfall på 432 miljoner kronor vilket innebär ett underskridande på 17 miljoner kronor eller med 3,8 %. Orsaken till detta är att antalet barn med barnpension ökat i något mindre omfattning än vad som tidigare prognosticerats.

Nästan alla barn som får barnpension får både folkpension och ATP. Cirka 31 000 barn uppbär folkpension och ca 30 000 av dessa får även ATP. Antalet barnpensioner har sjunkit under många år men ökar nu något på grund av att antalet barn i befolkningen ökar.

Den utbetalade folkpensionen är i genomsnitt 26,2 % av basbeloppet och har legat stabilt på denna nivå under många år. Som tidigare nämnts är grundbeloppet 25 % av basbeloppet medan ytterligare högst 15 % kan betalas ut om den ATP som betalas ut understiger 15 % av basbeloppet. Att medelbeloppet ligger nära 25 % visar alltså att de stora flertalet har en total barnpension som överstiger garantinivån.

Barnpension i form av ATP utbetalas med i genomsnitt ca 57 % av basbeloppet. Denna andel stiger med drygt 1 procentenhet per år.

Regeringens överväganden

Sammanfattning

Resurser 1997

Ramanslag 305 000 tkr

Övrigt

Regeringen föreslår för år 1997 inga förändringar i reglerna för barnpension vilket innebär att de besparingar som aviserades i den ekonomiska vårpropositionen har ersatts med andra besparingar.

Resultatbedömning och slutsatser

Antalet barn med barnpension väntas öka något lite medan den genomsnittliga folkpensionen förväntas vara stabil, vilket verkar i svagt kostnadsökande riktning. Detta motverkas till en del av att barnpensionen beräknas utifrån ett basbelopp som inte räknas upp med hela KPI-förändringen. Räknat i fasta priser väntas kostnaden därför bli i princip oförändrad.

Riksförsäkringsverket beräknar medelsbehovet under budgetåret 1997 till 307 000 000 kronor. Omräknat med ett aktuellare basbelopp blir medelsbehovet 305 000 000 kronor. För budgetåren 1998 och 1999 beräknas medelsbehovet till 313 000 000 kronor respektive 321 000 000 kronor.

A 6. Vårdbidrag till handikappade barn

1994/95	Utgift	1 402 420 ¹		
1995/96	Anslag	2 180 500	Utgiftsprognos	2 223 500
			därav 1996	1 506 161
1997	Förslag	1 574 600		
1998	Beräknat	1 619 400		
1999	Beräknat	1 667 400		

¹ Beloppen anges i tusental kr

Från anslaget bekostas vårdbidrag till föräldrar med hemmavarande barn under 16 år som är i behov av särskild tillsyn och vård. Vid bedömning av rätt till vårdbidrag beaktas även merkostnader på grund av barnets sjukdom eller handikapp. För barn som normalt vistas på institution eller enskilt hem genom samhällets försorg kan, för den tid barnet vistas hemma, under vissa förutsättningar utbetalas ferievårdbidrag. Vårdbidrag utbetalas som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels förmån. Vårdbidraget relateras till basbeloppet. Hel förmån utgör 250 % av basbeloppet. Helt vårdbidrag uppgår under år 1996 till 90 500 kronor per år. Vårdbidraget är skattepliktigt och pensionsgrundande.

Viss del av vårdbidraget kan fastställas som skattefri ersättning för merkostnader. Ersättning för merkostnader som motsvarar minst 18 % av basbeloppet kan betalas ut utöver det annars gällande maximibeloppet för helt vårdbidrag om vård- och tillsynsbehovet för ett barn är så stort att det räcker för att grunda rätt till helt vårdbidrag. Den del av vårdbidraget som motsvarar merkostnader är skattefri och ej pensionsgrundande.

Bestämmelserna om vårdbidrag finns i 9 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Vårdbidraget uppgick budgetåret 1994/95 till 1 402 miljoner kronor, varav 91 miljoner kronor bestod av merkostnadsersättningar. Antalet vårdbidrag i december 1995 var 22 400. Motsvarande antal i december 1996 beräknas bli 23 900.

Den 1 juli 1992 infördes en ny nivå, tre fjärdedels vårdbidrag. Denna regeländring tycks ännu inte ha nått fullt genomslag, utan antalet förväntas öka något de närmaste åren. Antalet fjärdedels vårdbidrag fortsätter också att öka. Antalet hela och halva vårdbidrag ökar däremot inte längre.

Den 1 januari 1994 trädde lagen om assistansersättning i kraft. Vårdbidraget skall omprövas i samband med beslut om assistansersättning. I en särskild studie av 1994 års beslut om assistansersättning redovisas 1 000 beslut rörande barn som redan tidigare uppbar vårdbidrag (RFV ANSER 1995:6). I ca hälften av dessa ärenden fick man behålla vårdbidraget med oförändrad nivå. I ca en tredjedel sänktes vårdbidraget och i en sjättedel av ärendena drogs vårdbidraget in helt.

Utbetalningarna av vårdbidrag sker ibland retroaktivt vid nybeviljande. Den totala kostnaden var under år 1995 ca 15 % högre än vad som betalats ut enligt ordinarie månadsutbetalning.

Riksförsäkringsverket beräknar medelsbehovet under budgetåret 1997 till 1 596 000 000 kronor vid genomsnittligt basbelopp 36 800 kronor.

Regeringens överväganden

Sammanfattning

Resurser 1997

Ramanslag 1 574 600 tkr

Resultatbedömning och slutsatser

För närvarande tenderar antalet vårdbidrag att öka. Ökningen kan förklaras med att regelverket utvecklats, att kännedomen om förmånen hos föräldrarna har ökat samt att det finns fler barn som är berättigade till förmånen. Prognosen pekar på att antalet vårdbidrag under budgetåret 1995/96 omräknat till hela bidrag kommer att uppgå till 14 400. Efter uppräknings med 15 % p.g.a. retroaktiva utbetalningar och ferievårdbidrag beräknas anslagsbelastningen för 1995/96 bli 2 223 500 000 kronor.

Anslagsbehovet för budgetåret 1997 utgår från det fastställda basbeloppet 36 300 kr och beräkningen har grundats på utbetalning av i genomsnitt 15 100 hela vårdbidrag år 1997. Till detta skall läggas en uppräknings p.g.a. retroaktiva utbetalningar och ferievårdbidrag.

Regeringen föreslår att 1 574 600 000 kronor anvisas under anslaget Vårdbidrag för handikappade barn för budgetåret 1997. För budgetåren 1998 och 1999 beräknas anslagsnivån till 1 619 400 000 kronor respektive 1 667 400 000 kronor.